

VEREJNÁ DISKUSIA O INTERRUPCIÁCH (Využitie metód politickej propagácie liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií vo vybraných printových médiách)

Monika Bosá a Dávid Bosý
(2004)

Na Slovensku v relatívne nedávnej minulosti, prebehla rozsiahla diskusia na tému legalizácie alebo reštrikcie interrupcií (celkovo v dvoch etapách), vyvolaná snahou niektorých politických strán a hnutí, cirkví ako aj mimovládnych organizácií o zmenu liberálneho interrupčného zákona. V zásade je možné hovoriť o dvoch názorových platformách, ktoré sa snažia o „riešenie“ problému interrupcií. Tieto hnutia stoja voči sebe v relatívne striktnnej opozícii. Na jednej strane sú skupiny snažiac sa presadiť zákaz interrupcií zákonom. Tieto skupiny sa súhrnne označujú ako hnutie „prolife“. Druhá skupina, teda zástancovia liberálneho postoja k interrupciám sa označuje ako „prochoice“. Hnutie „prolife“ vychádza v našich podmienkach z tradícií kresťanstva (hlavne reprezentovaného katolicizmom), konkrétne na stránickej úrovni KDĽ a čiastočne SNS, z prostredia občianskej spoločnosti hlavne oficiálni predstavitelia slovenskej katolíckej cirkvi, kresťanský orientované MVO, z pozície zahraničného vplyvu hlavne Vatikán.

Na druhej strane zo stranických politických východísk sa angažovala hlavne strana ANO (predtým čiastočne SOP), z prostredia občianskej spoločnosti hlavne ženské a feministické MVO a MVO ľavicovo, enviromentalisticky orientované a hlavne MVO zaoberajúce sa špeciálne problematikou „reprodukčných práv“. Z pozície zahraničia predstavuje argumentačné východisko koncepcia ľudských práv z pôdy OSN (Konferencia o ženách v Pekingu a Káhire). Špeciálne na „tejto strane“ stojí aj kresťanské hnutie Catholics for free choice, ktoré svojim argumentačným prístupom rozširuje ideologické východiská hnutia „prochoice“. Najsilnejšiu podporu v celosvetovom meradle vrámci problematiky predstavuje na strane „prolife“ Vatikán a USA počas „bušovskej éry“. Na druhej strane – „prochoice“ stojí hlavne (viac pasívne) OSN, veľmi aktívne a vyhranene organizácie IPPF a Catholic for free choice.

Pri presadzovaní svojich postojov používajú obe strany širokú škálu prostriedkov, ktorými sa snažia ovplyvňovať verejnú mienku za účelom dosiahnutia svojich cieľov. Vzhľadom na odlišnosť teoretických východísk oboch názorových platforiem, sú odlišné aj metódy propagácie ich postojov. Vo svojej práci sa zameriame práve na metódy a techniky propagácie, ktoré využívali aktéri „sporu o interrupcie“. Propagáciu pritom chápeme ako „šírenie informácií s cieľom ovplyvňovať verejnú mienku v prospech, či neprospech určitej osoby, sociálnej skupiny, názoru, projektu, výrobu, myšlienky atď., teda s cieľom získať podporu verejnosti pre niečo, alebo na vytvorenie negatívneho postoja voči niečomu.“ (Sopóci, 2002, str.170). Zameriame sa na analýzu článkov a textov, ktoré boli uverejňované v priebehu diskusie o interrupciách.

POPIS CIEĽOV A VÝCHODÍSK AKTÉROV PROPAGÁCIE:

Pre analýzu metód propagácie považujeme za nevyhnutné poznať a pochopiť motívy, ciele a východiská jednotlivých aktérov. „Propagácia však naozaj využíva tak pravdivé ako aj nepravdivé či čiastočne pravdivé informácie, zmes pravdivých a nepravdivých informácií, rôzne interpretovaných faktov, vhodne vybraných súvislostí atď. Preto pri jej štúdiu treba venovať pozornosť nielen skúmaniu spôsobov, foriem, metód a techník propagácie, ale aj jej obsahovým aspektom a tiež kontextu propagácie, jej zdrojom, cieľom motívom, autorom, jej vzťahu k sociálnemu okoliu, načasovaniu propagácie atď.“ (Sopóci, 2002, str. 170)

Z hľadiska „politického programu“ je možné hovoriť o dvoch názorových východiskách, pokiaľ ide o postoj k problematike interrupcií. V nasledujúcej časti sa pokúsime stručne popísať ideové východiská a pôvod argumentácie u jednotlivých aktérov.

Pre zjednodušenie situácie sme sa rozhodli rozdeliť všetkých aktérov do dvoch „táborov“ podľa toho, ku ktorému stanovisku sa viac či menej blížia. Ich označenie sme prevzali z toho, ako sa historicky sami označovali. To znamená na jednej strane predstaviteľov „prolife“ stanoviska a na druhej strane

„prochoice“ stanoviska. (Z hľadiska analýza propagandy je zaujímavá aj „hra s označeniami“ oboch skupín: Predstavitelia hnutia prochoice odmietajú označovať svojich oponentov názvom prolife a trvajú na označení „antichoice“, aby tým zdôraznili skutočnosť, že zákaz interrupcií nevedie k zníženiu ich výskytu, ale naopak ohrozuje zdravie a životy žien a obmedzuje ich právo na slobodné rozhodnutie. Na druhej strane, predstavitelia prolife sa snažia o udržanie diskusie v rovine ochrany života nenarodených detí, ako emocionálne najsilnejšej.)

„Prolife“

Najsilnejším predstaviteľom tohto hnutia je **katolícka cirkev** a čele s Vatikánom (Svätou stolicou). Východiskom a zároveň legitimizáciou úsilia o zákaz interrupcií je interpretácia biblie (Božieho slova) a imperatív šírenia božieho slova platiaci pre každého kresťana.

- Postoj cirkvi k interrupciám nebol vždy rovnaký. Prevažuje však reštriktívny prístup. Jednoznačný postoj katolíckej cirkvi k tejto problematike bol sformulovaný v encyklike pápeža Pavla VI : *Humanae Vitae* z roku 1968. V rovnakom duchu (a ešte jednoznačnejšie) sa nesie aj encyklika pápeža Jána Pavla II.: *Evangelium vitae* z roku 1995. Hoci Druhý vatikánsky koncil (1962 – 1965), zvolaný pápežom Jánom XXIII. otvoril možnosť na prehodnotenie alebo nové sformulovanie postojov katolíckej cirkvi k otázkam plánovaného rodičovstva, užívania antikoncepcie, rozvodu a zrovnoprávnenia žien, následný vývoj iba potvrdil (a pritvrdil) reštriktívne stanovisko. Encyklika *Humanae vitae* Pavla VI. -1968 predstavovala prvý prípad, keď veľká väčšina veriacich a kléru sa postavila pápežovi, Ján Pavol II navždy a neomylné odmietol vysviacku žien, dokonca možnosť ministrovať, odmietol modernizáciu ženských reholí, zakázal kontrolu pôrodnosti, interrupcie, rozvod,

Argumentačné východiská:

dogma o zázraku vzniku nového života

„Začiatok ľudskej telesnosti znamená vlastný začiatok ľudského jedinca“ (Pápežská rada pre rodinu, 2002). Vychádza z predstavy stálosti ľudskej identity napriek telesným zmenám počas života a aktívneho potenciálu ľudského embrya ako individuality.

Na základe takto vnímaného vzniku ľudského života nie je možný iný záver, než považovanie každej interrupcie a niektorých spôsobov antikoncepcie za vraždy. V duchu piateho božieho prikázania - nezabiješ! je na základe tohto východiska možný iba jeden záver a to rovnako pre všetkých

komunitarizmus - priorita spoločenstva pred individuálnymi záujmami

Predstavuje chápanie rodiny (založenej manželským zväzkom) ako celku – jedného organizmu. Toto stanovisko vychádza z presvedčenia, že život človeka nie je možný mimo komunity. Záujmy komunity teda musia mať prednosť pred individuálnymi záujmami jednotlivca

postavenie a „úloha“ ženy

„Vedecké bádanie zreteľne dokazuje, ako stavba ženského tela a celý súhrn jej orgánov sú uspôsobené na materstvo, na počatie, na tehotnosť a na pôrod, čo má svoj pôvod v manželskom spojení s mužom. Toto všetko je zároveň zosúladené s psychicko-fyzickou štruktúrou ženy.

*Materstvo je totiž úzko spojené so štruktúrou ženského bytia ako osoby a s osobnou povahou sebadaru“ (Ján Pavol II., Apoštolský list *Mulieris Dignitatem* O Dôstojnosti a povolání ženy, IN: www.kbs.sk)*

Zjednodušene by sme v princípe mohli definovať východisko aktivizmu prolife hnutia nasledovne:

...interrupcia je vražda -život človeka začína okamihom počatia (už v tejto chvíli je genetická jedinečnosť a neopakovateľnosť určená). Žena má právo slobodne sa rozhodnúť o počte svojich detí pred otehotnením, potom nerozhoduje iba o sebe. Ochrana jej záujmov a potrieb ustupuje potrebe ochrany života dieťaťa.

Okrem aktérov stotožňujúcich sa s cirkevnými východiskami môžeme do tejto skupiny zaradiť aj nacionalisticky orientovaných predstaviteľov hnutia prolife. Ich argumentačné východisko sa odvíja od demografických ukazovateľov, hlavne poklesu pôrodnosti. Spôsoby argumentácie však nie sú zásadne odlišné, skôr prinášajú rozšírenie argumentačných zdrojov.

„Prochoice“

Najvyhranenejším nositeľom tohto stanoviska je feministické hnutie. Na základe dvoch storočí trvajúceho úsilia žien vyústilo do uznania plných práv žien vo všetkých oblastiach života. Táto intenzívna práca mnohých žien (a mužov) vyústila do formálneho potvrdenia práv žien v textoch viacerých medzinárodných ľudskoprávných dokumentov, ktoré predstavujú formálny argumentačný raster:

- Z hľadiska otázky práva žien na legálnu a bezpečnú interrupciu sú ťažiskové hlavne Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (1979) a závery Medzinárodnej konferencie o populácii a rozvoji v Káhire (1994) a 4. konferencie OSN o ženách v Pekingu (1995). V súvislosti s výsledkami feministického hnutia vznikli špecializované organizácie a iniciatívy orientujúce svoju pozornosť špeciálne na problematiku reprodukčných a sexuálnych práv. V rámci tejto skupiny aktivistov zaujíma najvýznamnejšie miesto Medzinárodná federácia pre plánované rodičovstvo (IPPF). (Situácia na Slovensku – vzhľadom na absenciu kontinuitného feministického hnutia je trochu odlišná. Aktivity ženských / feministických aktivistov a aktivistov v oblasti reprodukčných práv vznikali izolovane a ku koordinácii ich činnosti dochádza následne).

Argumentačné východiská:

Právo ženy rozhodnúť (Najsilnejší a najčastejšie akcentovaný argument)

Základy tejto – feministickej - argumentácie položilo dielo Lindy Gordon „Womens body, Womens right“.

Vychádza z pozorovania, že v dejinách sú vo všetkých obdobiach a geografických oblastiach prítomné najrozmanitejšie formy kontroly pôrodnosti, ale zväčšujúci sa morálne a právne zákazy viedli k ich ilegalizácii vedie k dvom typom zdôvodnení:

- 1) individuálne: vychádza z biologického prepojenia ženského tela a tela plodu a odvíja sa od individuálneho práva na telesnú integritu. (17. storočie. levellerská myšlienka „vlastníctva vlastnej osoby“ a feminizmus 18. A 19. storočia)
- 2) sociálne: vychádza zo súčasnej spoločenskej rodovej delby práce, kde tehotenstvo ešte vždy predstavuje pre ženu záťaž a sociálnu izoláciu spojenú s prekážkami sociálnej integrácie (do pracovného trhu) - nie je určujúce právo na voľbu, ale sociálne podmienky, možnosti a okolnosti uplatnenia tohto práva. (podľa: Rosalind Pollack – Petchesky, 2001)

Právo dieťaťa narodiť sa ako chcené (otázka kvality života)

Vychádza z Deklarácie práv dieťaťa a je priamou reakciou na možnosti adopcie v prípade neželaného tehotenstva. Upozorňuje na rozpor požiadavky populačného rastu „za každú cenu“ a množstva detí vyrastajúcich v detských domovoch v nevyhovujúcich podmienkach a vrážd novorodiat („odložené deti“). V súvislosti s otázkou kvality života sa ukazuje ako samostatný argumentačný prvok aj upozornenie na plánovanie rodičovstva ako zodpovedného prístupu k svojmu životu a životu svojich blízkych a zodpovednosti za už narodené deti. (Poukazuje tak na skutočnosť, že po prístupe k interrupciám nevolajú len „nezodpovedné mladé ženy žijúce nezriadeným sexuálnym životom“, ale aj (hlavne) zrelé ženy s deťmi)

Zjednodušene by sme v princípe mohli definovať východisko aktivizmu prochoice hnutia nasledovne:

... možnosť legálnej a bezpečnej interrupcie znamená predchádzanie ilegálnym interrupciám ohrozujúcim životy žien, rešpektovanie slobodnej voľby ženy, pričom plod nemá právnu subjektivitu. Jedine žena má právo sa rozhodovať, je to vec jej svedomia.

Okrem hlavných predstaviteľov postoja prochoice (feministické hnutie a hnutie obhajujúce reprodukčné práva) medzi zástancov tohto stanoviska patria aj niektoré iné ľudskoprávne a enviromentalistické organizácie. Samostatnou skupinou sú aktivisti vychádzajúci z prostredia katolíckej cirkvi, ale nesúhlasiaci s reštrikčným postojom k týmto otázkam. Ako hlavný predstaviteľ tohto prúdu vystupuje hnutie Catholics for free choice a európski katolíci zúčastnení v iniciatíve We are the church.

POSTUPY/STRATÉGIE PROPAGÁCIE:

Postupy propagácie v súvislosti s témou interrupcií začali byť širšie využívané hlavne v 60 – tých rokoch 20. storočia. Feministické hnutie v druhej vlne postulovalo možnosť kontroly vlastnej plodnosti a slobodu rozhodovania o svojom tele ako jednu zo svojich hlavných požiadaviek.

Je samozrejme možné považovať za propagáciu aj šírenie viery a cirkevných hodnotových postojov z nej odvádzaných. Ak však pre potreby tohto skúmania zúžime definíciu propagácie iba na prípady jej využitia v súvislosti s presadzovaním politických postojov, cirkev vstupuje „na scénu“ až následne – ako reakcia na výsledky ženského hnutia. Vzhľadom na ne-efektivitu odporúčaní pre veriacich týkajúcich sa sexuálneho správania a hrozby presadenia cirkvou odmietaného spôsobu života ako plne akceptovaného, vstupuje cirkev veľmi intenzívne do politického boja v tejto oblasti.

Typológia využívaných metód propagácie:

Nasledujúcu typológiu sme stanovili na základe typológie uvádzanej v odbornéj literatúre a doplnenej na základe vlastných pozorovaní a skúmania metód propagácie využívaných v súvislosti s obhajobou alebo odmietaním reštrikcie v otázke interrupcií – tak, ako boli využívané v priebehu tridsať rokov pretrvávajúcej a vyvíjajúcej sa verejnej diskusie.

Pokúsime sa veľmi stručne uviesť príklady využívaných metód a spôsobu reakcie na ne.

Z hľadiska úspešnej propagácie – presvedčenia verejnosti o opodstatnení svojich tvrdení, snahy o to, aby prevzali ponúkané videnie sveta a stotožnili sa s ním, je nevyhnutné nie len podávať svoje stanoviská v čo najlepšom svetle, ale aj spochybnenie a odmietnutie argumentov druhej strany. Je samozrejme najefektívnejšie odmietnuť argumenty a východiská druhej strany ešte pred ich samotnou formuláciou. Najefektívnejší spôsob v takejto situácii je diskreditácia protivníka, ako nositeľa opozičného stanoviska. Tak je možné vyhnúť sa potrebe kritického skúmania argumentov zo strany adresáta propagácie. Ak je takéto „hanenie“ podporené vyzdvihovaním kvalít, „našej strany“, efektivity sa zvyšuje.

Zvlášť na Slovensku, v prostredí, ktoré je verejná diskusia o interrupciách „na začiatku“, patrí „hanenie“ a „vychvaľovanie“ medzi najviac využívané metódy.

Príklady takýchto postupov podávajú samozrejme aj aktéri „sporu o interrupcie“:

Je potrebné pripomenúť, že žiadna z uvádzaných metód sa nevyužíva pre účely propagácie samostatne. Naopak. Prevažná väčšina metód sa nevyhnutne spája s inými, alebo všetkými uvedenými, s cieľom dosiahnutia čo najväčšej efektivity. Dokonca nie je možné ani jednoznačne „čisté“ priradenie jednotlivých praktík k uvedeným metódam. Mnohé z nich by bolo možné zaradiť k viacerým metódam súčasne¹.

Hanenie:

Osôb:

Takéto postupy boli (sú) využívané na oboch stranách. Podstatne viac ich však využíva strana prolife. Predpokladom spochybnenia nositeľov témy je spochybnenie priamo konkrétnych osôb, ktoré opozičné stanovisko artikulujú:

„... v USA sa objavila najdeštruktívnejšia žena s ničivejším vplyvom. Margaret Sangerová , bohatá ľavičiarka z New Yorku, bola žiačkou a istý čas aj milenkou Havelocka Ellisa. Sama žila v neusporiadanom manželstve. ... Nechala sa viesť feminizmom, sexuológiou a výmyslami neomaltuziánskych eugenikov ... Všetky tieto sily, ktoré sa sústredili v osobe M. Sangerovej, zohrali úlohu v sexuálnej revolúcii našej doby: ideológia ľavičiarov, rozvod, voľná láska, potrat, antikoncepcia, neomaltuziánska eugenika, sexuológia, freudovský pansexualizmus, sexuálna výchova, feminizmus, okultizmus a dokonca aj závislosť na drogách“ (Mons. Peter J. Eliot, 1998, str. 117)

Zo strany prochoice je diskreditácia osôb využívaná menej často. Hlavne vzahraníči však dochádza k spochybňovaniu dôveryhodnosti Bushovskej politiky ako „zástankyne života“ – hlavne s ohľadom na vojnové konflikty. Často dochádza aj k prepájaniu akýchkoľvek prešlapov cirkevných predstaviteľov so spochybňovaním dôveryhodnosti celej cirkvi. Tu je však vhodnejšie hovoriť o hanení organizácií alebo inštitúcií viac, než o hanení osôb.

¹ Niektoré metódy – ako napríklad „hanenie“ - boli využívané (hlavne na strane pro choice) ako reakcia na predchádzajúce „útoky“ druhej strany

Organizácií:

Nie je celkom možné oddeliť pokusy o diskreditáciu organizácií, od diskreditácie osôb – ich predstaviteľov a predstaviteľiek. Tento spôsob odmietania opozičných stanovísk ako relevantných je vo veľkej miere využívaný na oboch stranách:

„...Margaret Sangerová v roku 1952 korunovala svoj nezriadený život založením Medzinárodnej federácie pre plánované rodičovstvo (IPPF), čo bolo jej najväčším úspechom. IPPF je najväčším šíriteľom potratu a antikoncepcie na svete, no deň IPPF mal ešte len prísť...“ (Mons. Peter J. Eliot, 1998, str. 120)

Pokiaľ ide o predstaviteľov prochoice hnutia, zamerali sa v prevažnej miere na diskreditáciu cirkvi a jej predstaviteľov, ako najvýznamnejších nositeľov opozičného stanoviska.

Politických koncepcií:

Pri snahách o diskreditáciu politických koncepcií sa využíva prevažne jedna z ďalších metód využívaných pri propagácii – **dávkovanie pravdy pomiešanej so lžou**. Hoci je v literatúre uvádzaná ako samostatná metóda, rozhodli sme sa ju pre prípad propagácie liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií uvádzať tak, ako sa v tejto situácii využívala – prevažne s cieľom zdiskreditovania alebo naopak vychvaľovania.:

Francúzsky existencionalista Jean-Paul Sartre tvrdil, že Boha niet, takže všetko je možné a všetko čo chceme je morálne. Jeho milenka Simone de Beauvoirová v diele Druhé pohlavie opisala vzťah medzi mužom a ženou ako utláčanie ženy mužom a volala po oslobodení žien od rodenia detí, ktorého sa štítla. Takto pripravila dialektiku radikálneho feminizmu.“ (Mons. Peter J. Eliot, 1998, str. 120)

Vedeckých metód:

V prípade propagácie liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií je využívanie vedeckých metód „oblúbené“ hlavne na strane prochoice aktérov. V súčasnosti s ohľadom na vysokú prestíž vedy sú „vedecké argumenty“ považované za veľmi silné. Je preto zo strany prolife aktérov nevyhnutné vedecké metódy využívané protivníkmi spochybníť, ale na druhej strane pod tlakom „kultúry rozumu“ široko akceptovanej verejnosťou musia ponúkať „svoje vedecké odôvodnenia“. Je veľmi zaujímavé sledovať hlavne na strane cirkevných predstaviteľov snahu o rovnováhu medzi vierou a rozumom – „rozumom potvrdzovanú vieru“. Diskreditácia vedeckých metód alebo konkrétnych výsledkov výskumov využívaných v diskusii je zjavná hlavne na strane prolife hnutia:

„...správa Sexuálne správanie u muža bola podrobnou štúdiou založenou na pozorovaní a výskume. Správa sa ešte stále cituje, hoci neskôr vyšli najavo škandalózne fakty, že pri výskume sa používali sexuálni delikventi a obťažovali sa deti“ (Mons. Peter J. Eliot, 1998, str. 121)

Na strane prochoice nie je zjavné priame využívanie tohto prístupu. Domnievam sa však, že je možné do tejto „skupiny“ metód zaradiť často aktérmi prochoice využívanú snahu o vylúčenie protivníkov z diskusie na základe ich nekompetentnosti. A to prevažne vedeckej nekompetentnosti (hlavne z oblasti medicíny). Podobne je možné za snahu o vylúčenie z diskusie označiť aj argumenty hovoriace o tom, že na základe nemožnosti osobnej skúsenosti tehotenstva a pôrodu, dokonca ani rodičovstva predstaviteľa katolíckej cirkvi a ani katolícka cirkev ako celok nie je kompetentná v súvislosti s interrupciami podávať relevantné stanovisko. Hoci neide priamo o diskreditáciu, domnievame sa, že „**snaha o vylúčenie z diskusie**“ je v tejto situácii veľmi porovnateľná. Jej cieľom totiž, rovnako ako v prípade diskreditácie je to, aby ľudia odmietli argumenty protivníka ako celok bez bližšej úvahy. Rovnako by sme mohli medzi „hanenie“ zaradiť aj snahu o „**odhalenie skutočných zámerov**“ opozície. Takéto postupy sa využívajú na oboch stranách veľmi intenzívne.

Vychvaľovanie:

Pre potreby analýzy metód propagácie liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií sme sa rozhodli čiastočne zúžiť charakteristiku tejto metódy nasledovne: *„...ďalšou metódou, ktorá je opakom prvej, je prehnané, nekritické vychvaľovanie myšlienok ... ktoré sa navyše spájajú s všeobecným, neurčitým .. názorom alebo vierou v niečo...“ (Sopóci, 2002, str. 172)* Na základe tohto popisu by bolo možné zjednodušene označiť všetky vyjadrenia predstaviteľov katolíckej cirkvi, ktoré podávajú snahu o zákaz interrupcií ako rozhodnutie v súlade s Božím plánom. Rozhodli sme sa však zamerať na vieru v inom zmysle slova. Obe strany prezentujú svoje stanovisko ako „cestu k lepšiemu životu“. Na strane prolife je zákaz interrupcií spájaný so snahou o zlepšenie života jednotlivcov aj celej spoločnosti zvýšením „dobra“ v živote. Zákaz interrupcií je podávaný ako cesta k väčšej zodpovednosti a intenzite lásky medzi ľuďmi. Predpokladá sa dokonca, že priamy zákaz interrupcií ako násilia bude viesť k zníženiu výskytu aj iných foriem násilia z dôvodu hodnotového posunu. Na druhej strane, predstavitelia prochoice argumentujú, že liberalizácia interrupcií povedie

k väčšej tolerancii ľudských práv a zlepšeniu postavenia žien v spoločnosti. Hoci obe strany vyvodzujú závery prijateľným spôsobom, dochádza k zjednodušujúcemu a nekritickému prepájaniu myšlienky reštrikcie, alebo liberalizácie interrupcií so zlepšením života v podstatne širších súvislostiach, než je možné priamo vyvodiť.

Prenos

V súvislosti s propagovaním liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií považujeme za metódu prenosu prepájanie významných udalostí alebo miest, pamätných dní s prezentáciou svojho postoja.

Takýto prístup je samozrejme široko využívaný na oboch stranách. Medzi najčastejšie využívané dátumy patria 25. 11. (deň boja proti násiliu páchanému na ženách), 10. 1. (deň ľudských práv), 8. 3. (medzinárodný deň žien) na strane prochoice a 1. 6. (deň detí), prípadne cirkevné sviatky spojené s Máriou – Bohorodičkou, prípadne Vianoce na strane prolife. Okrem toho medzi využité (hlavne v prípade Slovenska, ale aj v iných krajinách) udalosti patria návštevy pápeža. Na Slovensku hlavne návšteva pápeža v Rožňave (a jej využitie/zneužitie na propagačné účely) vyvolala kontroverzné reakcie.

Zvlášť na strane prolife došlo k „zakladaniu“ nových pamätných dní a miest. Za zmienku stojí vybudovanie pamätníka pre nenarodené deti, ktorý bol veľmi intenzívne využívaný. (Na Slovensku rovnako, ako v iných krajinách)

Z hľadiska efektu, pre ktorý je takýto postup vyžívaný – vyvolávanie intenzívnych pocitov súhlasu alebo odporu, je možné priradiť do tejto skupiny aj akékoľvek praktiky zamerané na vyvolanie veľmi intenzívnych emócií. Podstatne intenzívnejšie boli tieto praktiky využívané vo všetkých krajinách na strane prolife. (demonštrácie detí z detských domovov s transparentmi v zmysle: „adopcie, nie interrupcie“, používanie slovných spojení ako „vraždy neviniatok“, interrupcia je vražda“, stretnutia modliacich sa za duše nenarodených detí pred pôrodnicami a gynekologickými klinikami, film Nemý výkrik). Do istej miery však môžeme za emocionálne pôsobivé považovať aj vyjadrenia a popisy situácie žien, ktoré boli nútené podstúpiť ilegálnu interrupciu)

Odporúčanie významnou osobou:

Podstatným krokom pri príprave kampane na oboch stranách bola snaha o získanie významných osôb pre podporu svojej témy. Ak neberieme do úvahy politikov, na strane prolife bolo množstvo významných osôb zastúpených cirkevnými hodnostármi. Pokiaľ ide o mediálne známe osobnosti, na Slovensku nebola zjavná veľká ochota prezentovať sa v prospech žiadnej vyhranenej strany. Na rozdiel od výrazného príspevia Jane Fondovej v 70 – tých rokoch, v našej situácii k ničomu podobnému nedošlo. Vystúpenia pápeža boli očakávané a predstavovali veľký prínos pre prolife stranu.

„Jeden z nás“:

Široko medializované na oboch stranách boli autentické výpovede a argumenty „bežných ľudí“. (Získavané prevažne formou ankiet, ale ako mediálne zaujímavé aj na základe osobnej iniciatívy zo strany médií). Medzi najefektívnejšie patria samozrejme výpovede žien, ktoré podstúpili interrupciu – a to na oboch stranách. Takýto spôsob je však viac zameraný na vzbudenie emocionálnej reakcie než na efekt „jeden z nás“.

„Metóda absolútného víťaza“

Vyvolávanie dojmu, že „každý je na našej strane“, je zjavné na oboch stranách, aj keď nie rovnakým spôsobom. Na strane prolife je evidentná snaha zdôrazňovať, že VŠETCI kresťania vo VŠETKÝCH dobách majú rovnaké stanovisko. Štandardnejší prístup – prostredníctvom vedeckých výskumov využívajú hlavne predstavitelia prochoice hnutia. Viditeľná je aj snaha zároveň so zdôrazňovaním množstva prívržencov spochybňovať – vyvracať tvrdenia opačnej strany. Na strane prolife sa takéto praktiky prikláňajú skôr k metóde „hanenia“, ako už bolo uvádzané. Na strane prochoice dochádza zároveň k dokazovaniu na základe historických údajov (poukazovanie na nekonzistentnosť cirkevného prístupu v tomto smere):

„Prístup cirkvi...nebol v celých dejinách natoľko jasne vyhranený ako v posledných storočiach. Jeden z najväčších náboženských filozofov Tomáš Akvinský (13. storočie) zastával teóriu oduševnenia – animácie plodu, podľa ktorej duša do mužského plodu vstupovala v štyridsiatom a do ženského plodu v osemdesiatom dni života. Až od toho momentu sa teda plod považoval za človeka a prerušenie tehotenstva do okamihu oduševnenia bolo všeobecne akceptované ...“ (Pietruchová, O., 2002, str. 78)

Rovnako, vďaka prívržencom z „katolíckeho tábora“ na svojej strane (existencia a aktivity organizácii Catholic for free choice a hnutia We are the church.) aktivisti prochoice vyvracali mýtus o „rovnakom postoji všetkých kresťanov“.

Dávkovanie pravdy so lžou:

Zaraďovanie vágnych, alebo nesprávnych formulácií, nepostihnuteľných lží a poloprávď medzi pravdivé informácie. Zámerné **cenzurovanie** informácií – výber iba podporujúcich údajov, zmiešavanie alebo podsúvanie pravdivých informácií s predpokladmi, polopravdami.

„Potrat ako zločin proti ľudskému životu Sväté písmo implicitne odsúdilo v prikázaní nezabiješ. Tradícia cirkvi vždy hlásala, že ľudský život má byť chránený od počiatku tak, ako v jednotlivých etapách svojho vývinu“ (Pápežská rada pre rodinu, 2002, str. 32)

„Zastrašovanie/ strašenie“

Samostatnou metódou, ktorá nie je celkom štandardne využívaná ako prostriedok propagácie, je zastrašovanie. Akékoľvek zastrašovanie nie je práve metóda, ktorá získa aktérovi sympatie, preto nepatrí medzi využívané metódy. S ohľadom na postavenie katolíckej cirkvi a množstvo ľudí, ktorí deklarujú svoju príslušnosť k nej na celom svete (Na Slovensku zvlášť) sa v prípade „sporu o interrupcie využíva“ – aj keď výhradne na strane prolife. Autorita katolíckej cirkvi, ktorú odvádza priamo od Boha túto možnosť priamo ponúka. Okrem štandardného zdôrazňovania, že interrupcia je hriech a tak nepriamo hrozby zatratením je široko využívaná hrozba exkomunikácie. (Vyplýva to z oficiálneho cirkevného nariadenia pre spovedníkov. Exkomunikácia sa týka nie len žien, ktoré interrupciu podstúpili, ale každého, kto pri nej napomáhal (Vatican issues guidelines for priests hearing confessions, in: Religion News Service 13. 6. 2000)

Okrem takejto priamej hrozby je možné sa stretnúť aj s nepriamymi vyhrážkami. Ako vyhlásil Otec John Bonnici, šéfredaktor časopisu Rodinný život, v mene arcibiskupskej diecézy: „to, čo sa v histórii odohralo v Bostone (Boston Tea Party), bolo len piknikom v porovnaní s tým, čo podnikne cirkev“ (podľa: CFFC, In Aspekt 2001)

Propagácia liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií plní špecifický účel. Na rozdiel od reklamy, alebo informačných kampaní je zameraná na konečný cieľ, ktorým je legislatívna úprava: jej zmena alebo pretrvanie/potvrdenie. Preto propagácia je iba sprievodným, aj keď nevyhnutným znakom celého snaženia.

Stratégia prístupu k interrupciám v situácii Slovenska je na rozdiel od situácie západných krajín v 70-tych rokoch značne odlišná. Ako už bolo spomínané, na Slovensku neprebehlo autonómne feministické hnutie a aktivity cirkvi boli v období „reálneho socializmu“ tiež obmedzené, čo viedlo k ich čiastočnému „zakonzervovaniu“. Na druhej strane, mnohé výdobytky ženského hnutia boli v našich podmienkach ženám „darované“, preto mnohé súvislosti, ktoré využíva ako argumenty strana prochoice bude potrebné nanovo „instantne“ pretlmočiť.

Jednoduché porovnanie verejnej diskusie o interrupciách a metód jej propagácie v krajinách západnej Európy a USA so Slovenskom nie je možné. Aj k analýze propagácie samotnej a jej metód je nevyhnutné pristupovať z hľadiska jej širších súvislostí.

Na základe podobnosti stratégie presadenia zákazu interrupcií v postkomunistických krajinách, návrhu jej jednotlivých krokov zo strany zástancov prolife došlo k zostaveniu modelu tejto stratégie pod názvom tzv. Poľskej cesty. Propagácia tu vystupuje ako súčasť politickej hry, ako jeden z nevyhnutných „krokov k úspechu“:

„Poľská cesta“:

- Na základe vývinu v Poľsku a podobnosti poľskej situácie a situácie v niektorých ďalších postkomunistických krajinách (hlavne na Slovensku) bola vypozerovaná zámerná stratégia pri presadzovaní politického záujmu kontroly reprodukčného správania obyvateľstva. Efektivita tejto stratégie sa ukazuje veľmi vysoká, zvlášť v prípade jej podpory verejnou propagáciou.
- Tzv. Poľská cesta je charakterizovaná 4 nevyhnutnými krokmi – bodmi zlomu, realizácia ktorých úspešne vedie k presadeniu zámeru. Navyše, komplikuje možnosť verejnej kontroly a okamžitej verejnej odozvy — hlavne z dôvodu „skrytosti“ krokov. (Pričom počiatkové kroky sú skrytejšie, ako nasledujúce)
 1. rozhodnutie Poľskej lekárskej komory zmeniť svoj etický kódex – postaviť výkon umelého prerušenia tehotnosti mimo lekársku etiku. To znamenalo výrazne zúženie možnosti žien k prístupu k tomuto výkonu
 2. Koordinovaná masmediálna kampaň zameraná na diskreditáciu postojov OSN k plánovanému rodičovstvu a k reprodukčným právam, ale aj na diskreditáciu konkrétnych osobností propagujúcich a presadzujúcich tieto práva. Používanie silných emotívnych slov, ako „vraždenie nenarodených detí“, strašenie súvisiace s domnelým „vymieraním národa“,

spájanie liberálneho interrupčného zákona s obrazom pozostatku komunistickej, neľudskej legislatívy.

3. úspešný pokus o reštriktívnu legislatívnu zmenu (poľský snem ju prijal v roku 1993)
4. rozhodnutie ústavného súdu, ktorý prijal klauzulu o tom, že ľudský život musí byť chránený od okamihu splynutia pohlavných buniek, a teda že právo plodu má prevahu pred právom ženy, ktorá sa tak nemôže slobodne rozhodnúť.

Podobnosť stratégie „poľskej cesty“ s vývinom na Slovensku a podobnými pokusmi v ďalších krajinách je zjavná.

(Podľa: Kliment, M.: *Poľská cesta – in: kol.: Možnosť voľby (aspekty práv a zodpovednosti)*, Aspekt, Bratislava 2001, ISBN 80-85549-25-5)

SITUÁCIA NA SLOVENSKU:

Napriek tomu, že Slovensko má jeden z najliberálnejších interrupčných zákonov na svete, verejná diskusia o interrupciách a ich širších súvislostiach je relatívne novým zjavom. Problematika možnosti voľby nie je vnímaná ako legitímna súčasť ženského hnutia a ako problém ľudských práv žien. (Takéto vnímanie sa iba postupne etabluje). Prístup k interrupciám ako oblasti zdravia žien a medicínskemu problému nie je až do takej miery vnímaný ako „nový“. (Československo patrilo medzi prvé krajiny, kde bola zavedená koncepčná sexuálna výchova akcentujúca zdravotné, medicínske aspekty sexuálneho správania a motivujúca zodpovednosť v prístupe k vlastnej sexualite).

Na druhej strane, postoj cirkvi k interrupciám je vnímaný ako „pochopiteľný“ a „predpokladaný“. Dokonca určitá „zakonzervovanosť“ tradičného patriarchálneho prístupu cirkvi vyvoláva predpoklady o jednoznačných odmietavých stanoviskách zo strany cirkevných predstaviteľov. Hoci je Slovensko vnímané ako katolícke, skúsenosť väčšiny veriacich s oddelením osobného života vrátane viery od politických aktivít je silná.

Verejnú diskusiu o zákaze interrupcií otvorili návrhy KDH koncom 90 – tých rokov a hlavne začiatkom roku 2001 pri novelizácii Ústavy SR KDH navrhovalo úpravu článku 15 odsek 1: „Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením“ na: „Ľudský život má právo na ochranu od počatia“ Prípadný úspech takéhoto pokusu by znamenal rozpor súčasného platného liberálneho „interrupčného zákona“ s ústavou a teda ukončenie jeho platnosti.

Ako reakcia ženských a ľudskoprávných MVO na tieto aktivity vznikla Iniciatíva za možnosť voľby. Signatárky a signatári Iniciatívy vyhlásili, že plne podporujú platné znenie Ústavy SR v tomto článku, považujú ho za vyhovujúce a vyjadrili presvedčenie, že nie je potrebné ho meniť. Iniciatíva sa v júni 2001 pretransformovala na občianske združenie Možnosť voľby.

Hoci NR SR schválila novelu Ústavy SR bez pozmeňovacieho návrhu v článku 15, snahy KDH podporované oficiálnymi predstaviteľmi katolíckej cirkvi a kresťansky orientovaných MVO pokračovali. Podľa vzoru strategického postupu „prolife“ hnutia v Poľsku, ako ďalší krok nasledovalo podanie na ústavný súd z iniciatívy poslancov NR SR za KDH. V podaní na ústavný súd sa odvolávajú na diskrimináciu plodu do 12 týždňa tehotenstva, kedy je interrupcia povolená. Začiatkom roka 2003 sa spor o legislatívu upravujúcu možnosti umelého prerušenia tehotenstva znovu dostal do popredia, keďže v tejto veci začal zasadať Ústavný súd. Aktérmi sporu boli viac-menej tie isté organizácie ako v predošlých rokoch. K zástancom liberálneho prístupu sa pridala parlamentná strana ANO, ktorá aj iniciovala zmenu zákona tak, aby v súlade s ním bola sporná vyhláška Ministerstva zdravotníctva, ktorá umožňovala vykonanie interrupcií zo zdravotných dôvodov nad rámec zákona. Interrupčný spor nebol doteraz rozriešený, keďže Ústavný súd nevyriekol konečné rozhodnutie o súlade zákona s ústavou, ale na jeseň roku 2003 sa dostal do úzadia kvôli iným kauzám. Dá sa však predpokladať, že sa otázka legislatívnej úpravy interrupcií v nasledujúcich rokoch opäť stane široko diskutovanou témou.

Analyza propagácie reštrikcie alebo liberalizácie interrupcií vo vybraných printových médiách na Slovensku

Metódy politickej propagácie sa dajú analyzovať z viacerých hľadísk. Zameriame na určenie toho, aké metódy sa používali a v akej miere. Diskusia o interrupciách prebiehala v denníkoch, týždenníkoch, televízii aj v rozhlase, boli oboma stranami organizované diskusné stretnutia s verejnosťou. Z praktických dôvodov sme sa však rozhodli analyzované médiá zredukovať. Zaoberať sa pritom budeme iba obdobím, v ktorom mal o otázke interrupcií rozhodovať Ústavný súd, teda obdobím približne od januára do augusta 2003. Materiál pre potreby analýzy dokumentov sme čerpali

z monitoringu médií, ktoré pre vlastnú potrebu urobilo Informačné a dokumentačné stredisko záujmového združenia žien Aspekt.

Kritériá výberu analyzovaných materiálov

Rozhodli sme sa zúžiť množstvo analyzovaných médií. V záujme zachovania určitej objektivity bolo nevyhnutné vybrať média rovnakého typu, s dosahom na približne rovnakú časť populácie a s rovnakou periodicitou. Vzhľadom na relatívne obmedzené časové obdobie sme sa rozhodli zamerať svoju pozornosť na printové médiá. Pre potreby predloženej analýzy sme vybrali denníky s celoslovenskou pôsobnosťou s najvyšším nákladom: SME, Pravda a Národná obroda. Najvyšší náklad má na Slovensku denník Nový čas, avšak vzhľadom na to, že počas sledovaného obdobia v ňom neboli výraznejšie prezentované názory aktérov sporu o interrupcie, jeho analýza by bola bezpredmetná. (Počas sledovaného obdobia bol uverejnený iba jeden komentár a cca 10 spravodajských materiálov)

Za sledované obdobie sme v jednotlivých denníkoch zaznamenali 200 článkov, ktoré sa nejakým spôsobom venovali téme interrupcií. Prevažná väčšina z nich však boli spravodajské materiály, ktoré mali iba informatívny charakter. Podstatné pre skúmanie propagácie, vzhľadom na zábery analýzy, boli texty publikované na tzv. názorových stranách, ktoré má každý zo sledovaných denníkov. Na týchto stranách sú spravidla uverejňované názory, stanoviská, postoje k aktuálnym témam, ako aj rozhovory s osobami, ktoré sa danej téme venujú. Práve takýto typ príspevkov považujeme za vhodný pre sledovanie metód propagácie. Do analýzy sme zaradili aj komentáre novinárov a novinárov uverejňované v jednotlivých denníkoch, pretože takisto vyjadrovali jednoznačný názor na problematiku a mali dosah na utváranie verejnej mienky. V sledovanom období bolo v denníkoch uverejnených 61 článkov spomenutých typov (24 SME, 25 Pravda, 12 Národná obroda). 42 z týchto textov vyjadrovalo postoj prochoice (15 SME, 18 Pravda, 9 Národná obroda). Postoj prolife vyjadrovalo 19 textov (9 SME, 7 Pravda 3 Národná obroda). Napriek tomu, že celkovo bolo v denníkoch uverejnených viac článkov, ktoré prezentovali postoj prochoice, tento rozdiel sa ukázal ako štatisticky nevýznamný.

Analyzované kategórie

Pokiaľ ide o používané metódy propagácie, niektoré z vyššie uvedených metód sme sa pokúsili upraviť a doplniť. Špecifickosť slovenskej situácie, tak ako bola popísaná vyššie sa odrazila aj v určitej špecifickosti používaných metód v propagácii liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií:

1. Hanenie:

Pokiaľ ide o snahu diskreditovať protivníka, relatívne často sa vyskytovali na strane prolife obviňovania zástancov liberalizácie interrupcií z vrážd alebo podporovania vrážd - či už priamo: „Ak sa však mylí druhá strana, tak legálne interrupcie znamenajú, že umožňujeme v súlade so zákonom zbavovať života, čiže zabíjať tisíce a tisíce ľudských bytostí. Možno to vôbec porovnávať?“ (7469, SME, 24. 6. 2003) alebo nepriamo: „Nejde tu len o ženy; ide aj o nenarodené deti. Kto obháji ich právo? Ženy, ktoré ich právo na život v tomto prípade ohrozujú, a to (v niektorých krajných prípadoch pochopiteľným) prílišným sústredením sa na seba?“ (6099, SME 29. 1. 2003)

Diskreditácia nositeľov – aktérov bola realizovaná oboma stranami a to prevažne spôsobom usvedčovania z omylu/nekompetentnosti (na oboch stranách): "Mali by sme nechať bokom náboženstvo. Otázkou zákazu interrupcií považujem za spolitizovaný problém, svojou povahou však nie je politický, ale logický a morálny. Tí, čo aj v 21. storočí tvrdia, že ľudský plod v 20. týždni života nie je samostatná ľudská bytosť hodná ochrany, sa automaticky vyčleňujú z civilizovanej spoločnosti, akokoľvek demagogicky si zdôvodnia svoje argumenty.“ (72056, SME 13. 6. 2003) alebo: „Morálne a etické súdy vynášajú nad ženami politici, ktorí nevedia a nechcú vedieť o postavení mnohých matiek, o nečakaných životných situáciách, ktoré donútia ženy podstúpiť tento zákrok.

Ak pánom z KDH tak záleží na ochrane detí, prečo bez mihnutia oka zrušili alimentačný fond a ponechali tisíce detí napospas chudobe? Aha, neboli peniaze... Potrebujeme ich na nákup nadzvukových stíhačiek. Nič nové pod slnkom, najmocnejší politik tejto planéty postupuje rovnako. Na jednej strane má americký prezident plné ústa ochrany života, pokiaľ ide o zákaz interrupcií. Na druhej strane podporuje trest smrti, voľný predaj a držanie strelných zbraní a priam horí nedočkavosťou, kedy US Force ukáže celému svetu jeho moc... A kedy budú pod americkými bombami zomierať iracké deti.“ (6007, Pravda 13. 1. 2003) prípadne

snahou o „**odhalenie skutočného zámeru**“, ktorý je za aktivizmom „skrytý“ - hlavne na strane prochoice. Ako bolo spomenuté v predchádzajúcej kapitole, za hanenie považujeme aj snahu o vylúčenie protivníka z diskusie z dôvodu nekompetentnosti pre danú tému (Např.: o vedeckom probléme sú oprávnení diskutovať iba vedci, prípadne o právach žien by mali rozhodovať primárne ženy). Tento postup sme zaznamenali výhradne na strane prochoice: „*Po prečítaní článku Jaroslava Danišku Treba zakázať interrupcie? (Pravda 13. januára 2003) som sedela ako omráčená. Akým právom sa tak necitlivo vrhá do témy, o ktorej takmer nič nevie? Kedy bol naposledy tehotný? Kedy ho naposledy ako ženu znásilnil niekto tak, že z toho mal celoživotnú traumu? Ako môže žena nosiť v sebe nechcený plod, keď ten, kto ju prepadol, zbil a brutálne znásilnil, bol netvor v ľudskej podobe s IQ hojdacieho koníka?*“ (6009, Pravda 9. 1. 2003) alebo: „*Prečo na čele spoločnosti stojí muž, keď táto organizácia chce rozhodovať o ženách? Vždy ma fascinovalo presvedčenie mužov, ako oni vedia, čo je pre ženu dobré.*“ (6227, SME 4. 2. 2003) Metóda hanenia bola využívaná predstaviteľmi oboch stanovísk najčastejšie. Celkový počet príspevkov využívajúcich túto metódu bol: 42 (15 na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 40,5 % a 27 na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 50,9 %)

2. Vychvaľovanie:

Na základe z analýzy skúmaných príspevkov vyplýva, že metóda vychvaľovania bola používaná prevažne v súvislosti so zásluhami katolíckej cirkvi (na strane prolife):

„*Katolícka cirkev však iba obhajuje všeobecne platné morálne zásady, v tomto prípade základné ľudské právo - právo na život. Neobhajuje tým svoje osobitné záujmy, ale záujmy ohrozených ľudí, ktorí k nej vlastne ani nepatria. Tak ako počas druhej svetovej vojny obhajovala Židov a pomáhala im, čím ich v Európe zachránila takmer milión. Takýto ľudský postoj voči tým, čo pomoc potrebujú, si zaslúži vysoké uznanie, a nie výsmech či nenávisťné útoky.*“ (7578, Pravda, 28. 7. 2003) a zodpovednosti slovenských občanov a (hlavne) občianok: „*Slovenky nie sú "nezodpovedné, nemorálne a bez zábran", ako sa nás snažia niektorí presvedčiť. Od roku 1988 sa - bez reštrikcií - počet interrupcií znížil o 64 percent.* (6202, SME 31. 1. 2003) Priame spájanie liberalizácie interrupcií s pozitívnym prínosom (a lepšou budúcnosťou): „*To znamená, že každým rokom je menej pravdepodobné, že žena sa rozhodne ukončiť svoje tehotenstvo interrupciou. To tiež znamená, že každým rokom je na Slovensku viac želaných tehotenstiev. Pokles umelých prerušení tehotenstva je priamo úmerný prudkému nárastu používania hormonálnej antikoncepcie slovenskými ženami. Keďže na Slovensku je to stále trikrát menej než vo vyspelých európskych krajinách, dá sa predpokladať, že pokles počtu interrupcií bude v najbližšej budúcnosti pokračovať a dosiahne veľmi rýchlo jednu z najnižších hodnôt v Európe. To všetko sa deje v prostredí liberálnej interupčnej legislatívy.*“ (7467, NO 24. 6. 2003)

Pokiaľ ide o spájanie myšlienky liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií so všeobecným pozitívne prijímaným javom, využívali ju viac aktéri na strane prochoice (spájanie s Európskou úniou, ľudskými právami)²

Celkovo však bola táto metóda využitá iba v 5 prípadoch (v 3 prípadoch na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 8,1 % a 2 prípadoch na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 3,8 %)

3. Prenos:

Pokiaľ ide o spájanie prezentovaných myšlienok s významnými miestami alebo dátumami, prípadne udalosťami, v sledovaných materiáloch počas sledovaného obdobia sa nevyskytli. Relatívne často však bolo využívané niečo ako „negatívny prenos“ – spájanie opačného stanoviska s negatívnymi osobami alebo udalosťami: „*Navrhovať v demokratickej spoločnosti odstránenie jedinca, ktorý by spôsoboval finančné a iné problémy cestou cieleného usmrtenia, prepáčte, ale to znamená schvaľovať to, čo bolo na nacizme najneľudskejšie: teóriu čistej rasy. Ak hlásatelia takýchto ideí nie sú za propagovanie takýchto antihumánnych myšlienok súdení, nemôžeme hovoriť o právnom štáte.*“ (ts) (7205, SME 13. 6. 2003)

Celkovo bola táto metóda opísaným spôsobom využitá v 11 prípadoch (v 4 prípadoch na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 10,8 % a v 7 prípadoch na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie - 13,2 %)

4. Odporúčanie významnou osobou

Táto vysoko efektívna metóda nebola počas sledovaného obdobia v monitorovaných denníkoch zaznamenaná. Ako sme spomínali v predchádzajúcej kapitole, na Slovensku nebola ochota zo

² Tento postup využívali (viac nepriamo) aj predstavitelia prolife, ale výhradne s ochranou ľudského života. Deklarovanie, že aj plod od počatia má právo na život, pretože toto právo je všeobecne platné

strany mediálne známych osobností (s výnimkou politikov a političiek) verejne sa v tejto téme vyhranene profilovať³.

5. Metóda „Jeden z nás“

Hoci sme z dôvodu redukcie nebrali do úvahy stanoviská prezentované v reakciách na články, kde je možnosť deklarovať postoj „obyčajných ľudí“, objavili sa prípady, keď autor alebo autorka článku pri svojom podpise zdôraznili svoju príslušnosť k „mnohým obyčajným ľuďom“ – napríklad „matka“, „babička“, „kresťan“, „KATARÍNA TOMANOVÁ, mama a stará mama“ (6099, SME 29. 1. 2003)

Vzhľadom na to, že autori a autorky článkov tak činili s jasným zámerom využiť túto svoju príslušnosť na podporu jedného z dvoch stanovísk, rozhodli sme sa zohľadniť ich.

Celkovo bola táto metóda využitá v 3 a to výhradne na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 5,7 %)

6. Metóda „absolútneho víťaza“:

Snaha o vyvolanie dojmu, že „každý je na našej strane“ s cieľom motivovať konformitu ľudí bola využitá na oboch stranách. Štandardný postup – uvádzanie výsledkov výskumov využívali hlavne predstavitelia prochoice.: *„Na svojej strane totiž majú väčšinu ženskej populácie. Zaujímavý je tiež fakt, že rovnako veriaci aj neveriaci občania neodmietajú možnosť interrupcií v prípade geneticky poškodeného dieťaťa. Vyplýva to z prieskumu verejnej mienky, ktorý pred časom uskutočnil Sociologický ústav SAV. Podľa ďalšieho prieskumu, ktorý realizoval Ústav pre výskum verejnej mienky Štatistického úradu SR, by až 64 % občanov ponechalo rozhodnutie o možnom prerušení tehotenstva výlučne na žene, ktorej sa to bezprostredne dotýka. Len jedenásť percent občanov je podľa prieskumu, ktorý sa uskutočnil v roku 2001, zásadne proti interrupciám. A práve o týchto voličov kresťanskodemokratickému hnutiu v tejto "vojne" ide. (7239, NO 5. 6. 2003), alebo: „Drvivá väčšina krajín vrátane Poľska má termín na ukončenie gravidity v prípade poškodenia plodu do 24. týždňa. Vyspelé demokratické štáty ako Belgicko, Nemecko, Švajčiarsko či Veľká Británia dokonca umožňujú prerušenie tehotenstva bez časového obmedzenia.“ (7540, NO 3. 7. 2003) na strane prolife išlo hlavne o snahu deklarovať kresťanské hodnoty ako „všeludské“: „Ako som už povedal, zakazuje ich prirodzený a Boží zákon. Teda ani v takomto prípade nie je dovolené ukončiť tehotenstvo. (7056, NO 24. 5. 2003), prípadne „blízke všetkým, ktorí tomu rozumejú“: „Rozprával som sa s viacerými gynekológmi, a takmer všetci odmietajú interrupcie. (7478, NO 23. 6. 2003)*

Celkovo bola táto metóda počas sledovaného obdobia v sledovaných médiách využitá 6 krát (3 príspevky na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 8,1 % a 3 príspevky na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 5,7 %)

7. Hyperbola

Na základe spôsobu propagácie, ktorá bola realizovaná v priebehu sledovaného obdobia v monitorovaných denníkoch sme sa rozhodli vytvoriť špecifickú kategóriu, ktorá čiastočne korešponduje so zastrašovaním. Rozhodli sme sa však vytvoriť špecifický typ metódy, ktorý využíva zveličovanie a redukciu.

Tento prístup bol využitý na oboch stranách: *„Faktom však je, že voľba zla alebo omylu slobodu človeka, respektíve ženy nezväčšuje. Práve naopak. Stáva sa otrokom vlastného ega, zastretého vášňami. Zo ženy, ktorá jediná môže byť darkyňou života, náš zákon a spoločnosť robí vrahyniu.“ (6099, SME 29. 1. 2003) alebo „Naproti tomu chudobné ženy sa budú musieť orientovať tak ako kedysi na samozvané lekárky, ktorým sa hovorilo anjeličkárky. Tie budú očividnou súčasťou nášho života, podobne ako prostitútky, ale budú z právneho hľadiska neviditeľné, lebo budú postihované iba v prípadoch, keď nezaplatia toľko, aby si u policajtov a iných správnych úradníkov zabezpečili nevšímavosť.“ (6226, SME 3. 2. 2003)*

Celkovo bola hyperbola využitá 8 krát (4 príspevky na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 10,8 % a 4 prípady na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 7,5 %)

8. Dávkovanie pravdy so lžou:

„V rôznych krajinách EÚ je veľmi rôznorodá právna úprava umelého prerušenia tehotenstva. Nie je celkom pravda, že v prípade, keby Ústavný súd vyhovel nášmu návrhu, mali by sme právnu úpravu ako Írsko a Poľsko. Prísnejšiu právnu úpravu, ktorá je viac v prospech života, majú mnohé ďalšie krajiny únie - Nemecko, Španielsko, Taliansko, Veľká Británia. My sme na opačnom póle. A práve týmto návrhom sa snažíme vyrovnáť tento extrém.“ (6779, NO, 11. 4. 2003)

³ Na strane prolife bol takouto osobou pápež a niektorí významní cirkevní predstavitelia, ale v sledovanom období v monitorovaných denníkoch som túto skutočnosť nezaznamenal.

Zámerné **cenzenovanie** informácií – výber iba podporujúcich údajov, zmiešavanie alebo podsúvanie pravdivých informácií s predpokladmi, polopravdami: „Nie je to ani tak dávno, čo pojem interrupcie vôbec neexistoval. Lekárska veda to ešte nevedela vykonávať. Naučila sa to prevažne preto, lebo chcela zabrániť mnohým tragédiám z neželaného tehotenstva. Prirodzeným dôsledkom vývoja lekárskej vedy je, že sa interrupcie začali používať aj v prípadoch, keď išlo o nález chorobného vývoja plodu. A nielen rodičia si priali narodenie zdravého potomka, ale aj spoločnosť“ (7613, Pravda 24. 7. 2003) a pod. vyvolávajú dojem, že sú súčasťou overených faktov, alebo porovnávanie neporovnateľných údajov: „Má táto iniciatíva vôbec význam teraz, keď za posledných 12 rokov klesol počet interrupcií o 67 percent? Klesol aj počet narodených detí, inými slovami klesol počet počatých detí, teda aj počet pôrodov, aj interrupcií.“ (6779, NO, 11. 4. 2003), prípadne zámerných lží.

Takýto prístup sa objavil v 7 prípadoch (6 krát na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 16,2 % a 1 raz na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 1,9 %)

9. „Odporúčanie kompetentnosťou“

Podľa nášho názoru ide o metódu vychádzajúcu z konceptu odporúčanie významnou osobou. Ak predpokladáme, že podstatný efekt pôsobenia významnej osoby znamená, že je „mienkotvorná“, môžeme predpokladať, že deklarovanie svojej príslušnosti určitej vedeckej oblasti relevantnej s prezentovanou témou môže byť zamýšľané podobne (aj keď s podstatne nižším efektom). Okrem toho, takýto prístup poskytuje možnosť „samopotvrdenia“ prezentovanej myšlienky, pretože ju prezentuje niekto, „kto sa vyzná“, kto „tomu rozumie“: „Autor je vedcom, zaoberá sa výskumom ontogenézy“ (7515, SME 2. 7. 2003) alebo: „Autor je národný koordinátor programu WHO pre reprodukčné zdravie“ (6958 Pravda 6. 5. 2003)

Celkovo bola táto metóda využitá 2 razy (raz na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 2,7 % a raz na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 1,9 %)

10. Zastrášovanie / strašenie

Tak, ako bolo zastrašovanie prezentované v predchádzajúcej kapitole, v monitorovaných denníkoch sa počas sledovaného obdobia nevyskytlo. Miernejšia forma – hrozba „zlej budúcnosti“ bola využitá hlavne na strane prochoice: „Ak by sa totiž umelé prerušenie tehotenstva stalo naozaj trestné, negatívnych dôsledkov by bolo oveľa viac, ako tých, ktoré odporcovia potratov často zdôrazňujú. Je totiž pravdepodobné, že ani jeden z "kladných efektov" by sa v praxi nepotvrdil.“ (6009, Pravda 9.1.2003)

Celkovo bola táto metóda použitá 6 krát. (1 raz na strane prolife z celkového počtu 37 zaznamenaných metód propagácie – 2,7 % a 5 krát na strane prochoice z celkového počtu 53 zaznamenaných metód propagácie – 9,4 %)

V sledovanom období v monitorovaných denníkoch sa vyskytovali niektoré metódy využívané opakovane v jednom príspevku, prípadne v kombinácii s inými metódami:

„Zástancovia novely hovoria, že si vážia prácu Fóra života. Súhlasia s jeho pomocou tehotným ženám v núdzi, so starostlivosťou o postihnutých ľudí, s podporou rodín či s jeho vzdelávacou činnosťou. Zároveň však odmietajú jeho úsilie o zákaz interrupcií, pretože si myslia, že "vnucuje" iným svoje presvedčenie. Tým presvedčením je však to, že človek nemôže rozhodovať o živote alebo smrti iného bezbranného človeka. Podporiť názor, že interrupcie sú zlé a súčasne žiadať od tých, čo považujú interrupciu za skončenie života nenarodeného človeka, aby nepresadzovali jej zákaz, je nelogické.“ (7551, Pravda, 17. 7. 2003)

Pre potreby kvantifikácie využívania metód sme sa však rozhodli analyzovať každú oddelene. Preto nie je možné percentuálne vyčíslieť pomer využitých metód a počet článkov. Pre získanie bližšieho obrazu využívania metód jednotlivými stranami sme sa však rozhodli uviesť percentuálny výskyt jednotlivých metód na strane prolife a prochoice z celkového počtu použitých metód propagácie.

Metóda/medium	Pro life				Pro choice				Spolu
	Sme	Pravda	Národná obroda	Spolu	Sme	Pravda	Národná obroda	Spolu	
Hanenie	9	2	4	15	10	13	4	27	42
Vychvaľovanie	1	2	0	3	0	0	2	2	5
Prenos	2	2	0	4	6	1	0	7	11
Odporúčanie významnou osobou	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Metóda „jeden z nás“	0	0	0	0	1	2	0	3	3
Metóda „absolútneho víťaza“	0	1	2	3	1	0	2	3	6
Hyperbola	3	0	1	4	3	1	0	4	8
Dávkovanie pravdy so lžou	1	1	4	6	0	1	0	1	7
„Odporúčanie kompetentnosťou“	1	0	0	1	0	1	0	1	2
Zastrašovanie/ strašenie	0	0	1	1	0	3	2	5	6

Tabuľka 1: Frekvencia výskytu jednotlivých metód propagácie

Metóda	Pro life (%)	Pro choice (%)	Spolu (%)
Hanenie	40,5	50,9	46,6
Vychvaľovanie	8,1	3,8	5,6
Prenos	10,8	13,2	12,2
Odporúčanie významnou osobou	0	0	0
Metóda „jeden z nás“	0	5,7	3,3
Metóda „absolútneho víťaza“	8,1	5,7	6,7
Hyperbola	10,8	7,5	8,9
Dávkovanie pravdy so lžou	16,2	1,9	7,8
„Odporúčanie kompetentnosťou“	2,7	1,9	2,2
Zastrašovanie/ strašenie	2,7	9,4	6,7

Tabuľka 2: Percentuálny výskyt jednotlivých metód propagácie z celkového počtu použitých metód

Záver:

Na základe analýzy metód propagácie liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií, ako bola realizovaná vo vybraných denníkoch počas obdobia január až august 2003 je možné vyvodiť nasledujúce závery:

- Aktéri** propagácie na oboch stranách (predstavitelia prolife a prochoice hnutia) **vystupovali konzistentne so svojimi ideologickými východiskami** (interrupcia znamená vraždu, život človeka začína počatím – prolife a žena má právo slobodne sa rozhodnúť – prochoice). V rámci sledovaného obdobia v monitorovaných médiách bola pozornosť ďalším východiskám – materstvo je primárnou úlohou ženy (prolife) a právo dieťaťa narodiť sa ako chcené (prochoice) – venovaná menej, tieto argumenty tvorili iba akýsi „doplňok“ spomínaným východiskám.
- Ciele** propagácie na oboch stranách **boli jasne deklarované** – zákaz interrupcií zákonom (prolife) a pretrvanie liberálnej legislatívnej úpravy prístupu k interrupciám (prochoice).
- Pokiaľ ide o využívané **metódy propagácie**, najvyužívanejšou metódou propagácie na oboch stranách bola metóda **hanenia protivníka** s cieľom celkového odmietnutia jeho argumentov verejnosťou – **46,6%** (40,5 % prolife a 50,9 % prochoice). Pomerné často využívanou metódou bol aj **prenos** – **12,2 %** (10,8 % prolife a 13,2 % prochoice). Metóda, ktorá sa v analyzovaných denníkoch počas skúmaného obdobia vôbec nevyskytla bolo **odporúčanie významnou osobou** (dôvody som bližšie vysvetlil v podrobnej analýze využívaných metód)
- Z hľadiska analýzy **cieľovej skupiny**, na ktorú bola propagácia zameraná, je možné povedať, že aktéri na oboch stranách sa pokúsili osloviť celú verejnosť.
- Propagácia** liberalizácie alebo reštrikcie interrupcií **mala charakter „verejného lobbingu“** v prospech alebo proti zmene súčasne platného „interrupčného zákona“ na Slovensku.

Literatúra:

1. Denzin, N. – Lincoln, Y.: **Handbook of qualitative research**, Sage publications, Thousand Oaks, CA 1994, ISBN 0-8039-4679-1
2. Ján Pavol II.: **Encyklika Evangelium Vitae**, Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1995, ISBN 80-7162-097-1
3. kol.: **Možnosť voľby (aspekty práv a zodpovednosti)**, Aspekt, Bratislava 2001, ISBN 80-85549-25-5
4. kol.: **Reprodukčné práva žien (vybrané texty)**, Aliancia žien Slovenska Bratislava 2002, ISBN 80-968545-2-6
5. kol.: **Veľký sociologický slovník II. p/ž**, Praha Karolinum 1996, ISBN 80-7184-310-5
6. Kollár, M – Mesežnikov, G (ed.): **Slovensko 2003 (Súhrnná správa o stave spoločnosti)**, IVO, Bratislava 2003, ISBN 80-88935-57-1
7. Pápežská rada pre rodinu: **Potrat a eutanázia**, Serafín, Bratislava 2002, ISBN 80-88944-54-6
8. Pavol VI.: **Encyklika Humanae Vitae (O správnom spôsobe regulácie pôrodnosti)**, KBS Trnava 2001, ISBN 80-7162-342-3
9. Sopóci, J: Sociológia politiky, Bratislava, 2002, ISBN 80-223-1691-1
10. Sostkiewicz, S: Sociologický výskum, Bratislava, 1965
11. Syrunek, A. a kol.: **Základy sociologického výskumu**, Management press Praha 2001, ISBN 80-7261-038-4

Informačné a dokumentačné centrum Aspekt: **Monitoring médií v súvislosti s diskúziou o interrupciách v období 2002 – 2003**, dokumenty číslo 6001 - 7964

www.moznostvolby.sk

www.rodicovstvo.sk

www.forumzivota.sk

www.erko.sk

www.prolife.sk

www.catholicsforfreechoice.com

www.kbs.sk